

УДК 342.9: 342.7 (477)

DOI 10.37749/2308-9636-2020-8(212)-3

М. І. Смокович,

доктор юридичних наук,

заслужений юрист України,

Голова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду

ДО ПИТАННЯ ПРО МЕХАНІЗМ ВІДНОВЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ СУДОМ ПОРУШЕНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ ЗА КОНСТИТУЦІЙНОЮ СКАРГОЮ

Стаття присвячена предметному аналізу механізму відновлення порушених прав людини за конституційною скаргою. З'ясовано, що правова система України містить низку об'єктивних чинників, які ускладнюють відновлення порушених прав людини за конституційною скаргою, усунення яких передусім вимагає вироблення доктринально-законодавчої платформи, яка має стати універсальною основою для формування єдиної практики адміністративного судочинства. З'ясовано, що ретроспективна дія рішень Конституційного Суду України не може мати абсолютного характеру. Встановлено, що розширення спектру ретроспективної дії рішень Конституційного Суду України вимагає законодавчого дозвільного регулювання.

Ключові слова: адміністративне судочинство, ретроспективна дія рішення, проспективна дія рішення, орган конституційної юрисдикції, основоположні права людини.

Актуальність теми. Конституційна реформа правосуддя 2016 р. привнесла у національну правову систему низку новел, однією з яких є інститут конституційної скарги. Уперше в незалежній Україні особа (фізична особа, юридична особа приватного права) отримала конституційне право звертатися до Конституційного Суду України з конституційною скаргою, якщо вона вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України (його окремі положення) суперечить Конституції України (ст. 151¹ Конституції України) [1]. Цінність інституту конституційної скарги полягає в тому, що особа отримала конституційно визначену можливість відновлення своїх порушених прав через надане їй право ініціювати перед Конституційним Судом України розгляд і вирішення питання про неконституційність того закону (чи його окремих положень), реалізація норм якого, на її переконання, призвела до порушення її конституційних прав.

У розвиток норм Конституції України механізм відновлення порушених прав людини за конституційною скаргою дістав певне нормативне закріплення у процесуальних кодексах України. І все ж, практика свідчить, що, незважаючи на пряму дію норм Основного Закону держави, існує певна правова невизначеність, нормативна недоврегульованість у питанні відновлення порушених прав людини за конституційною скаргою.

Наведене зумовлює необхідність предметного аналізу механізму відновлення порушених прав людини за конституційною скаргою та виявлення висхідних причин, які ускладнюють практичну його реалізацію у сфері адміністративної юстиції. Наведені питання визначають мету даної статті.

Основний матеріал. За пунктом 1 ч. 5 ст. 361 Кодексу адміністративного судочинства України судові рішення, яким закінчено розгляд справи і яке набрало законної сили, може бути переглянутим за виключними обставинами та однією з

підстав такого перегляду є встановлена Конституційним Судом України неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане [2].

Така законодавча норма, беззаперечно, є об'єктивно доцільною, вона має належне практичне спрямування, оскільки посилює гарантії захисту конституційних прав, свобод та інтересів особи. В Україні наразі судова практика в аспекті реалізації приписів п. 1 ч. 5 ст. 361 КАС України лише формується. Її формування залежить від низки чинників. При цьому від того, якою вона буде, залежить і рівень конституційних гарантій прав людини.

По-перше, варто акцентувати увагу на необхідності формування і забезпечення єдності судової практики. Незважаючи на те, що зміст цієї публікації має практичний вимір, а тема статті окреслена тими практичними наслідками юридичного характеру, які настають (чи очікувано мають настати) в разі визнання нормативного акта Конституційним Судом України таким, що не відповідає Конституції України, тобто є неконституційним, висхідною складовою формування судових позицій з цих питань має стати чітко визначений доктринально-правовий підхід до вирішення тієї чи іншої категорії справ. Досягнення єдності судової практики вимагає застосування послідовного і концептуального підходу до вирішення адміністративними судами спорів у сфері публічно-правових відносин. Отже, практика адміністративного судочинства має формуватися на основі теорії адміністративного правосуддя і надалі розвиватися в нерозривній сув'язі з доктриною права.

За юридичною позицією Конституційного Суду України: «Правосуддя за своєю суттю визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення в правах» (абз. 10 п. 9 мотивувальної частини Рішення № 3-рп/2003 від 30 січня 2003 р.) [3].

З розвитком суспільства зміна судової практики можлива, у тих чи інших питаннях така зміна здебільшого стає навіть неминучою, проте в будь-якому разі вона має бути обґрунтованою, послідовною і зрозумілою. Відтак, зміна практики адміністративного судочинства не може бути довільною, вона повинна мати об'єктивну основу (наприклад, зміна законодавства чи обставин, помилкове розуміння змісту норм права, неправильне застосування норм права тощо). Отже, теорія адміністративного правосуддя вимагає вироблення цілісної доктринально-правової платформи, яка має стати універсальною основою для формування єдиної практики адміністративного судочинства. Наведене доводить, що для правильного вирішення адміністративними судами справ, що пов'язані з юридичними наслідками, які настають (чи можуть настати) в разі впровадження рішення Конституційного Суду України, необхідна відповідна правова платформа як законодавчого, так і доктринального характеру. Йдеться про справи, в яких відкритими, нез'ясованими є питання:

— чи можлива до застосування в Україні ретроспективна дія рішень щодо неконституційності акта для захисту прав людини;

— в який спосіб має здійснюватися поновлення прав особи, порушених неконституційним актом, діями або бездіяльністю органу публічної влади чи її посадовою особою;

— як забезпечити неухильне виконання рішень, додержання висновків Конституційного Суду України адміністративними судами за наявності відповідного законодавчого недоврегулювання;

— яким має бути формат процесуальної діяльності суддів системи судоустрою України в умовах запровадження конституційної скарги в разі визнання Конституційним Судом України неконституційною тієї норми права, відповідно до якої судові справи вже вирішено, а рішення судів не виконано тощо.

Ці та й інші питання є наріжним каменем судового контролю в системі національного державотворення, проте їх

вирішення нерідко виходить за межі дискреційних повноважень адміністративних судів.

По-друге, є об'єктивна необхідність аналізу особливостей застосування механізму захисту прав людини в контексті перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами. Нагадаю, що Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» № 2147-VIII від 3 жовтня 2017 р. (чинний з 15.12.2017 р.), вніс зміни та доповнення до чотирьох процесуальних кодексів України, зокрема в аспекті «перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами» [4]. Проте неоднозначним і недоврегульованим є механізм впровадження положень п. 1 ч. 5 ст. 361 КАС України в аспекті перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами в аспекті впровадження відповідних рішень органу конституційної юрисдикції.

За пунктами 41, 44 Доповіді «Верховенство права», схваленої Венеційською комісією на 86-у пленарному засіданні (Венеція, 25—26 березня 2011 р.), одним із обов'язкових елементів «верховенства права» є юридична визначеність: «Принцип юридичної визначеності є істотно важливим для питання довіри до судової системи та верховенства права. Він є істотно важливим також і для плідності бізнесової діяльності, з тим, щоб генерувати розвиток та економічний поступ. Аби досягти цієї довіри, держава повинна зробити текст закону (the law) легкодоступним. Вона також зобов'язана дотримуватися законів (the laws), які запровадила, і застосовувати їх у передбачуваний спосіб та з логічною послідовністю. Передбачуваність означає, що закон має бути, за можливості, проголошений наперед — до його застосування, та має бути передбачуваним щодо його наслідків: він має бути сформульований з достатньою мірою чіткості, аби особа мала можливість скерувати свою поведінку» [5].

За пунктом 1 ч. 5 ст. 361 КАС України судове рішення, яким закінчено розгляд справи і яке набрало законної сили, може бути переглянутим за виключними обставинами та однією з підстав такого перегляду є встановлена Конституційним Судом України неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане. Проте законодавець не встановив, а доктрина права не запропонувала універсального підходу в аспекті визначення меж поновлення порушених прав, свобод та інтересів особи та їх обсягу. Про що йдеться? Наведемо основні правові позиції з цього питання, а саме:

1) перша правова позиція: встановлення Конституційним Судом України неконституційності закону в цілому або окремого його положення, застосованого судом при вирішенні справи, надає лише право на перегляд такого судового рішення за виключними обставинами, а не є беззаперечною обставиною, за наявності якої суд зобов'язаний ухвалити судове рішення на користь особи, яка звертається із заявою про перегляд судового рішення за виключними обставинами;

2) друга правова позиція: рішення органу конституційної юрисдикції зобов'язує у зв'язку з виключними обставинами ухвалити судове рішення на користь особи, яка звертається із заявою про перегляд судового рішення за виключними обставинами, при цьому поновлення порушених прав особи має визначатися з дати прийняття рішення Конституційного Суду України, тобто йдеться виключно про проспективну дію рішення органу конституційної юрисдикції;

3) третя правова позиція: поновлення порушених прав особи у зв'язку з виключними обставинами має визначатися не з дати прийняття рішення Конституційного Суду України, а раніше, зокрема з дати настання юридичного факту порушення конституційних прав, свобод та інтересів особи, зумовлених дією правового акта, визнаного згодом таким, що

не відповідає Конституції України (є неконституційним). Інакше кажучи, тут ідеться про ретроспективну дію рішення органу конституційної юрисдикції. Таким чином, для забезпечення єдності судової практики адміністративні суди повинні мати чіткий орієнтир в окреслених вище питаннях.

По-третє, вважаю за необхідне більш розлогіше зупинитися на правовій позиції щодо ретроспективної дії рішення органу конституційної юрисдикції. Дійсно, порушення конституційних прав і свобод особи в правовій державі є неприйнятним, особливо, коли винуватцями такого порушення є органи публічної влади та їх посадові особи. З огляду на це, ми допускаємо можливість і навіть доцільність ретроспективної дії рішення органу конституційної юрисдикції. Проте ретроспективна дія такого рішення органу конституційної юрисдикції, на моє переконання, не може мати абсолютного характеру. Законодавець має встановити певні юридичні фільтри. Відтак, маємо з'ясувати наступні два важливі спектри:

перший — які об'єктивні чинники зумовлюють необхідність встановлення таких юридичних фільтрів;

другий — встановлення яких саме юридичних фільтрів є доцільним щодо визначення меж ретроспективної дії рішення органу конституційної юрисдикції в контексті перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами.

По-четверте, об'єктивними чинниками, які зумовлюють необхідність встановлення юридичних фільтрів в контексті перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами, є:

1) необхідність дотримання принципу *res judicata*, який є однією з основоположних складових верховенства права. Принцип правової визначеності передбачає дотримання принципу *res judicata*, згідно з яким у разі остаточного вирішення спору судами їхнє рішення, що набрало законної сили, не може ставитися під сумнів» (Рішення ЄСПЛ у справі «Brumarescu v. Romania» («Брумареску проти Румунії») від 28 листопада 1999 р. [6]; у

справі «Ryabykh v. Russia» («Рябих проти Росії») від 24 липня 2003 р. [7]; у справі «Пономарьов проти України» від 3 квітня 2008 р. (п. 40 мотивувальної частини Рішення) [8]. Щоправда, відхід від цього принципу можливий лише тоді, коли він зумовлений особливими і непереборними обставинами (пункти 51 і 52 Рішення ЄСПЛ у справі «Рябих проти Росії» («Ryabykh v. Russia») [7];

2) необхідність забезпечення принципу правової визначеності в процесі планування і виконання державного бюджету. Закон про Державний бюджет України є правовим актом, що має особливий предмет правового регулювання в аспекті визначення доходів та видатків на загальносуспільні потреби, створення належних умов для реалізації законів України, інших нормативно-правових актів, ухвалених до його прийняття, які передбачають фінансові зобов'язання держави. У виконанні цих зобов'язань, як зазначив Конституційний Суд України у своєму Рішенні № 26-рп/2008 від 27 листопада 2008 р. у справі про збалансованість бюджету, утверджується сутність держави як соціальної і правової [9].

Частина перша статті 96 Конституції України встановила, що державний бюджет України затверджується щорічно Верховною Радою України на період з 1 січня по 31 грудня, і лише за особливих обставин — на інший період. Відтак, законодавець має передбачити у державному бюджеті відповідні фінансові витрати в умовах ретроспективної дії рішень органу конституційної юрисдикції в контексті перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами, оскільки відновлення порушених конституційних прав та інтересів особи за такими обставинами здебільшого пов'язане з певними соціальними виплатами.

По-п'яте, інший аспект, в обговоренні якого є істотна потреба, стосується юридичних фільтрів, встановлення яких є доцільним у разі визначення меж ретроспективної дії рішення органу конституційної юрисдикції в контексті перегляду судових рішень у зв'язку з ви-

ключними обставинами. Доктрина права висловила правову позицію, відповідно до якої такими юридичними фільтрами можуть бути конкретні права особи, наприклад, природні права або лише соціальні права тощо. Європейський суд з прав людини у п. 74 Рішення від 20 травня 2010 р. у справі «Лелас проти Хорватії» (*Lelas v. Croatia*) [10], вказав, що на державні органи покладено обов'язок запроваджувати внутрішні процедури, які посилять прозорість і ясність їхніх дій, мінімізують ризик помилок і в цілому сприятимуть юридичній визначеності у правовідносинах. Отже, вирішення питання юридичних фільтрів виходить за межі дискреційних повноважень судів і на пряму апелює до розсуду законодавця, якому водночас належить вирішення питання щодо фінансового забезпечення виконання рішень суду в справах із соціальних питань.

Європейський суд з прав людини у справі «Суханов та Ільченко проти України» від 26 червня 2014 р., відмовляючи в прийнятності скарги, вказав на відсутність законних сподівань у заявників [11]. Тобто законами про Державний бюджет було встановлено обмеження розміру соціальних виплат і фактично з цим погодився Європейський суд з прав людини, незважаючи на те, що Конституційний Суд визнав ці обмеження неконституційними ще до вирішення Європейським судом з прав людини цієї справи. Визначення судом цих фільтрів виходить за межі дискреції суду, а тому є свавіллям. Тобто доходимо висновку, що ці фільтри повинен встановити законодавець, а не загальний суд.

По-шосте, однією з конституційних гарантій прав, свобод та інтересів особи є обов'язковий і незворотній характер рішень Конституційного Суду України. Конституційний Суд України у Рішенні № 11-р/2019 від 2 грудня 2019 р. вказав: «Обов'язковість, остаточність та неможливість оскарження ухвалених Конституційним Судом України актів за наслідками розгляду справ пов'язані з виключними повноваженнями органу конституційної юрисдикції... Незгода з такими

рішеннями (актами) не дозволяє жодному органу публічної влади ставити під сумнів їх зміст» (абзаци 2, 4 пп. 2.2 п. 2 мотивувальної частини) [12].

Проте чимало рішень органу конституційної юрисдикції залишаються невиконаними. Це означає, що в державі не належно забезпечено верховенство Конституції України, гарантії конституційних прав і свобод людини тощо. З-поміж головних причин невиконання рішень органу конституційної юрисдикції в Україні можна назвати такі: відсутність політичної волі законодавця, невизначеність правового механізму його виконання тощо.

По-сьоме, Конституційний Суд України відповідно до приписів частин 1, 2 ст. 97 Закону України «Про Конституційний Суд України» у рішенні, висновку може встановити порядок і строки їх виконання, а також зобов'язати відповідні державні органи забезпечити контроль за виконанням рішення, додержанням висновку, а також Суд може вимагати від відповідних органів письмове підтвердження виконання рішення, додержання висновку тощо. З огляду на зміст наведених вище імперативних законодавчих приписів, складається враження, що жодних проблем із впровадженням рішень Конституційного Суду України немає і не може бути.

Проте досвід національного державотворення в аспекті виконання рішень Конституційного Суду України свідчить, що на практиці не все так просто та однозначно. Конституційний Суд України у Рішенні від 14 грудня 2000 р. № 15-рп/2000 дійшов висновку, що його рішення «незалежно від того, визначено в них порядок і строки їх виконання чи ні, є обов'язковими до виконання на всій території України», для всіх суб'єктів правовідносин, зокрема й для органів державної влади; обов'язок їх виконання є «вимогою Конституції України, яка має найвищу юридичну силу щодо всіх інших нормативно-правових актів; додаткове визначення у рішеннях, висновках Конституційного Суду України порядку їх виконання не скасовує і не

підміняє загальної обов'язковості їх виконання» (абзаци 2, 3, 6 п. 4 мотивувальної частини) [13]. Отже, формування юридичних механізмів в аспекті впровадження рішень Конституційного Суду України не є його обов'язком. Це його право.

По-восьме, для суддів Верховного Суду важливою є позиція суддів органу конституційної юрисдикції щодо забезпечення виконання ухвалених ними рішень. Так, 13 грудня 2019 р. Конституційний Суд України ухвалив Рішення № 7-р(П)/2019, яким визнав такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною), ч. 20 ст. 86 Закону України «Про прокуратуру» № 1697-VII від 14 жовтня 2014 р. зі змінами, якою передбачено, що умови та порядок перерахунку призначених пенсій працівникам прокуратури визначаються Кабінетом Міністрів України. Конституційний Суд України у резолютивній частині цього ж Рішення визначив, що «частина двадцята статті 86 Закону України «Про прокуратуру» № 1697-VII від 14 жовтня 2014 р. зі змінами не підлягає застосуванню з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення», натомість «ч. 20 ст. 86 Закону України «Про прокуратуру» № 1697-VII від 14 жовтня 2014 р. підлягає застосуванню в первинній редакції» [14].

Суддя Конституційного Суду України В. В. Городовенко, який був одним із двох доповідачів у цій справі, у п. 3 Окремої думки до цього ж Рішення наголосив: «Однак для чіткості розуміння законодавцем його розсуду щодо подальшого регулювання питань перерахунку призначеної пенсії працівникам прокуратури, означений порядок виконання рішення слід було повною мірою відтворити у його резолютивній частині» [14].

Дійсно, визнання Конституційним Судом України положення ч. 20 ст. 86 Закону України «Про прокуратуру» № 1697-VII від 14 жовтня 2014 р. зі змінами не вирішує проблеми перерахунку пенсій працівникам прокуратури. Конституційний Суд України через об'єктивні причини вирішити це питан-

ня не може. Тому що в результаті низки законодавчих змін була втрачена правонаступність норм права, предметом правового регулювання яких був механізм (порядок) перерахунку призначеної пенсії цим працівникам.

Конституційний Суд України уповноважений ухвалювати рішення лише в межах закону, що є предметом клопотання, зокрема він визнає його конституційним чи неконституційним в цілому або ж визнає окремі положення закону конституційними чи неконституційними. Проте сам Конституційний Суд України не може «дописати», «доповнити», «вдосконалити» закон чи інший правовий акт, що є предметом клопотання. Конституція України ці повноваження покладає на Верховну Раду України (ст. 75), проте законодавець недоврегулював окреслені вище питання. Таким чином, наразі суд системи судоустрою, приймаючи рішення у справі про перерахунок пенсій прокурорам, має виходити з того, що: положення ч. 20 ст. 86 Закону України «Про прокуратуру» № 1697-VII від 14 жовтня 2014 р. у первинній редакції (на яке посилається Конституційний Суд України у своєму рішенні від 13 грудня 2019 р.) лише містить положення про перерахунок пенсій, проте цей Закон не визначає механізму такого перерахунку; такий механізм перерахунку пенсій також не визначив і Кабінет Міністрів України (з 13.12.2019 р. йому заборонено це робити); суд системи судоустрою також не може визначити порядок перерахунку розміру призначеної пенсії цим працівникам, вирішуючи справу по суті, він уповноважений лише вказати на той механізм (чи ті механізми), які визначив сам законодавець. Таким чином, наведене доводить, що формування ефективних механізмів захисту прав людини в контексті впровадження рішень органу конституційної юрисдикції в Україні виходить за межі дискреційних повноважень судових органів і здебільшого потребує законодавчого доврегулювання.

Висновки. Наведене вище дає підстави для таких узагальнень:

1) правова система України містить низку об'єктивних чинників, що ускладнюють відновлення порушених прав людини за конституційною скаргою, усунення яких передусім вимагає вироблення доктринально-законодавчої платформи, яка має стати універсальною основою для формування єдиної практики адміністративного судочинства, наприклад, в аспекті визначення можливості ретроспективної дії рішень Конституційного Суду України щодо поновлення порушених прав та інтересів особи;

2) ретроспективна дія рішень Конституційного Суду України не може мати абсолютного характеру, проте допустима у випадках: якщо рішення судів у справі ще не виконані; якщо йдеться про захист основоположних прав людини, складовими яких є соціальні права. Що ж до іншого, то необхідні законодавчі фільтри, які дозволять судам і в інших випадках застосовувати ретроспективну дію рішень Конституційного Суду України, інакше — діяльність судів виходитиме за межі їх дискреційних повноважень.

Список використаної літератури

1. Конституція України № 254к/96-ВР від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30. Ст. 141.
2. Кодекс адміністративного судочинства України № 2747-IV від 6 липня 2005 р. Відомості Верховної Ради України, 2005, № 35—36, № 37, ст. 446.
3. Рішення Конституційного Суду України № 3-р/2003 від 30 січня 2003 р. Офіційний вісник України, 2003 (21.02), № 6. Ст. 245. Код акта 24415/2003.
4. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів»: Закон України № 2147-VIII від 3 жовтня 2017 р. Офіційний вісник України, 2017 (08.12), № 96. Ст. 2921. Код акта 88120/2017.
5. Верховенство права: Доповідь схвалена Венеційською комісією на 86-у пленарному засіданні № 512/2009 CDLAD(2011)003rev. (25—26 березня 2011 р.). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-ukr).
6. Рішення ЄСПЛ у справі «Brumarescu v. Romania» («Брумареску проти Румунії») від 28 листопада 1999 р. URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=307>.
7. Рішення ЄСПЛ у справі «Ryabykh v. Russia» («Рябих проти Росії») від 24 липня 2003 р. URL: <http://www.echr.ru/documents/doc/new/003.htm>.
8. Рішення ЄСПЛ у справі «Ponomaryov v. Ukraine» («Пономарьов проти України») від 3 квітня 2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_434#Text.
9. Рішення Конституційного Суду України від 27 листопада 2008 року № 26-рп/2008. Офіційний вісник України, 2008 (15.12), № 93. Ст. 3088. Код акта 45110/2008.
10. Рішення ЄСПЛ у справі «Lelas проти Хорватії» (Lelas v. Croatia) від 20 травня 2010 р. URL: <https://www.victorija.ua/eksklyuzyv-departamentiv-ru/spory-z-orhanamy-mistsevohosamovnyaduvannya-ksu-vs-kas-yespl>.
11. Рішення ЄСПЛ у справі «Суханов та Ільченко проти України» від 26 червня 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a16#Text.
12. Рішення Конституційного Суду України № 11-р/2019 від 2 грудня 2019 р. Офіційний вісник України, 2019 (28.12), № 100. Ст. 3385. Код акта 97268/2019.
13. Рішення Конституційного Суду України № 15-рп/2000 від 14 грудня 2000 р. Офіційний вісник України, 2001 (05.01), № 51. Ст. 2226. Код акта 17435/2000.
14. Рішення Конституційного Суду України № 7-р(П)/2019 від 13 грудня 2019 р. Офіційний вісник України, 2020 (17.01), № 4. Ст. 228. Код акта 97583/2020.

References

1. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 28 chervnia 1996 r. № 254k/96-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1996. № 30. St. 141 (in Ukrainian).
2. Code of Administrative Procedure of Ukraine of July 6, 2005 № 2747-IV. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine, 2005, № 35—36, № 37, Art. 446. (in Ukrainian).

3. Judgment of the Constitutional Court of Ukraine of January 30, 2004 № 3-рп/2003. Official Gazette of Ukraine, 2003 (21.02), № 6. St. 245. Act code 24415/2003 (in Ukrainian).
4. On Amendments to the Commercial Procedural Code of Ukraine, the Civil Procedure Code of Ukraine, the Code of Administrative Procedure of Ukraine and other legislative acts: Law of Ukraine of October 3, 2017 № 2147-VIII. Official Gazette of Ukraine, 2017 (08.12), № 96. Art. 2921. Act code 88120/2017 (in Ukrainian).
5. Rule of law: Report approved by the Venice Commission at its 86th plenary session № 512/2009 CDLAD (2011) 003rev. (March 25—26, 2011). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-ukr) (in Ukrainian).
6. ECHR, Judgment of 28 November 1999, Brumarescu v. Romania (paragraph 61). URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=307> (in Ukrainian).
7. ECHR, Judgment of 24 July 2003, Ryabykh v. Russia (paragraphs 51, 52). URL: <http://www.echr.ru/documents/doc/new/003.htm> (in Ukrainian).
8. ECHR, Judgment of 3 April 2008, Ponomarev v. Ukraine (paragraph 40). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_434#Text (in Ukrainian).
9. Judgment of the Constitutional Court of Ukraine of November 27, 2008 № 26-рп/2008. Official Gazette of Ukraine, 2008 (15/1), № 93. St. 3088. Act code 45110/2008 (in Ukrainian).
10. ECHR, Judgment of 20 May 2010, Lelas v. Croatia (paragraph 74). URL: <https://www.victorija.ua/eksklyuzyv-departamentiv-ru/spory-z-orhanamy-mistsevoho-samovryaduvann-ya-ksu-vs-kas-yespl> (in Ukrainian).
11. ECHR, Judgment of 26 June 2014, Sukhanov and Ilchenko v. Ukraine. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a16#Text (in Ukrainian).
12. Judgment of the Constitutional Court of Ukraine of December 2, 2019 № 11-рп/2008. Official Gazette of Ukraine, 2019 (28.12), № 100. St. 3385. Act code 97268/2019 (in Ukrainian).
13. Judgment of the Constitutional Court of Ukraine of December 14, 2000 № 15-рп/2000. Official Gazette of Ukraine, 2001 (05.01), № 51. St. 2226. Act code 17435/2000 (in Ukrainian).
14. Judgment of the Constitutional Court of Ukraine of December 13, 2019 № 7-рп/2019. Official Gazette of Ukraine, 2020 (17.01), № 4. St. 228. Act code 97583/2020 (in Ukrainian).

Смокович М. И. К вопросу о механизме восстановления административным судом нарушенных прав человека по конституционной жалобе.

Статья посвящена предметному анализу механизма восстановления нарушенных прав человека по конституционной жалобе. Выяснено, что правовая система Украины содержит ряд объективных факторов, которые затрудняют восстановление нарушенных прав человека по конституционной жалобе, устранение которых прежде всего требует выработки доктринально-законодательной платформы, которая должна стать универсальной основой для формирования единой практики административного судопроизводства. Обосновано, что ретроспективное действие решений Конституционного Суда Украины не может иметь абсолютного характера. Установлено, что расширение спектра ретроспективного действия решений Конституционного Суда Украины требует законодательного урегулирования.

Ключевые слова: административное судопроизводство, ретроспективное действие решения, проспективное действие решения, орган конституционной юрисдикции, основополагающие права человека.

Smokovych M. I. On the issue of the mechanism for the restoration of violated human rights by an administrative court on a constitutional complaint.

The article is devoted to a substantive analysis of the mechanism for restoring violated human rights on a constitutional complaint.

It has been established that the legal system of Ukraine contains a number of objective factors that complicate the restoration of violated human rights on a constitutional complaint, the elimination of which first of all requires the development of a doctrinal and legislative platform, which should become a universal basis for the formation of a unified practice of administrative proceedings.

It has been substantiated that the retrospective effect of decisions of the Constitutional Court of Ukraine cannot be absolute.

Retrospective effect of decisions of the Constitutional Court of Ukraine is possible in the following cases: if court decisions in the case have not yet been executed; when it comes to the protection of fundamental human rights, of which social rights are a component. As for other human rights, legislative filters are needed that will allow courts to apply retrospective action of decisions of the Constitutional Court of Ukraine in other cases, otherwise the activity of courts will go beyond their discretionary powers.

It has been established that expanding the range of retrospective action of decisions of the Constitutional Court of Ukraine requires legislative regulation.

Key words: *administrative proceedings, retrospective action of a decision, prospective action of a decision, body of constitutional jurisdiction, fundamental human rights.*

Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення / за заг. ред. С. В. Петкова. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 792 с.

ISBN 978-966-667-753-5

У даній книзі докладно прокоментовано Кодекс України про адміністративні правопорушення (станом на 1 грудня 2019 року) з посиланням більш ніж на тисячу нормативно-правових актів, а також результати правозастосовчої судової практики щодо притягнення до адміністративної відповідальності.

Видання буде корисним суддям, адвокатам, юрисконсультам, науковцям, правозахисникам, викладачам, аспірантам і студентам юридичних навчальних закладів, співробітникам системи органів внутрішніх справ, викладачам і слухачам навчальних закладів МВС України, працівникам прокуратури, органів безпеки, інших правоохоронних органів, командирам військових частин і начальникам військових установ, а також усім зацікавленим у

належному захисті прав і свобод людини і громадянина, власності, довкілля, інших об'єктів адміністративно-правової охорони.